

BY- OG SAMFUNNSENHETEN
BY- OG SAMFUNNSENHETEN

Kommunal- og regionaldepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO
Norge

Vår ref.: 201106190-5/E: 410 /SISO
(Bes oppgitt ved henvendelse)

Deres ref.:

Kristiansand, 01.07.2011

Ad. NOU 2011:3 Kompetansearbeidsplasser - drivkraft for vekst i hele landet

Vedlagt følger høringsuttalelsen fra Kristiansand kommune for NOU 2011:3
Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet.

I vedlegget er det gjort rede for Kristiansand kommunes kommentarer og øvrige innspill.

Med hilsen

Ordfører
Per Sigurd Sørensen

Postadresse
Kristiansand kommune

BY- OG SAMFUNNSENHETEN
Postboks 417 Lund
4604 Kristiansand

Besøksadresse
Tollbodgata 14,4611
KRISTIANSAND S
Vår saksbehandler
Silje Solvang
Telefon/Telefaks
/

E-postadresse
post.teknisk@kristiansand.kommune.no

Webadresse
<http://www.kristiansand.kommune.no/>
Foretaksregisteret
NO963296746

Høringsuttalelse:

NOU 2011:3 Kompetansearbeidsplasser – drivkraft for vekst i hele landet

Etter vår oppfatning vil en styrking av storbyenes næringsklynger, infrastruktur for samferdsel og universitetsmiljøer være blant de viktigste grep for å styrke utvikling av kompetansearbeidsplasser utenfor hovedstadsregionen.

1. Innledende betraktninger

Om mandatet, bakgrunnen og strategiene

I mandatet for utredningen heter det:

”Utvalet skal fremme konkrete forslag til tiltak for å sikre at kompetansearbeidsplasser og nye statlegarbeidsplasser blir spreidd i heile landet. Tiltak for å sikre rekruttering til kompetansearbeidsplasser i distrikta skal også vurderast.”

Bakgrunnen for meldingen er strukturelle endringer i arbeidsmarkedet, spesielt manifestert med den sterke veksten i hovedstadsregionen. Det sentrale spørsmålet er å etablere tilstrekkelig tyngde og attraktivitet slik at man oppnår vekst av kompetansearbeidsplasser i hele landet. Utvalget sier at en helhetlig og koordinert politikktutforming er nødvendig for å skape, og å rekruttere til, kompetansearbeidsplasser i hele landet. En helhetlig statlig politikk overfor storbyene var også et sentralt anliggende i Storbymeldingen i 2003

I utredningen brukes begreper som *”robuste arbeidsmarkeder”*, og *”kritisk masse”*, men det er ikke tallfestet noen størrelser som viser hva utvalget legger i begrepene. Fra vår side oppfatter vi dette som regioner med alternative jobbmuligheter og gode bo-, kultur- og fritidstilbud som vil kunne ha tilstrekkelig vekstkraft i forhold til hovedstadsområdet. Utredningens beskrivelser viser at slike regioner må ha en viss størrelse, og at forholdene ligger best til rette i storbyene. Det vil være en utfordring for regjeringen å etablere en regionalpolitikk med utgangspunkt i byregioner for å knytte distrikter sammen med regionale sentra ved hjelp av tiltak som bl.a. fysisk og digital infrastruktur.

Det regionale Norge i en global sammenheng

Det blir i liten grad problematisert i utredningen at Norge har en perifer beliggenhet i forhold til internasjonale investerings- og arbeidsmarkeder, og at våre vekstsentra og storbyer er små og lite bemerket i internasjonal målestokk. Teknologi er ikke nok alene til å redusere betydningen av geografisk distanse. Fra vår side vil vi hevde at denne erkjennelsen bør medføre at storbyene stimuleres til å bli gode regionale sentra med robuste arbeidsmarkeder som kan konkurrere med resten av verden.

Utvalget hevder imidlertid at: *”Hvis vi skal opprettholde den høye velferden vi har i Norge i dag, må vi utnytte ressursene våre effektivt og ta hele landet i bruk.”* (s. 24) Mulige effektivitetstap ved maksimal spredning av virkemiddelinnsettsen blir imidlertid lite drøftet i forhold til mulige effektivitetsgevinster ved å fokusere innsatsen.

Politikken begrunnes ut fra forventning om økonomisk effektivitet. Samtidig ser også utvalget at denne forventningen ikke nødvendigvis sammenfaller med en jevnere geografisk fordeling av kompetansearbeidsplassene: *”Tiltak for å endre fordelingen av veksten i kompetansearbeidsplasser må samtidig vurderes opp mot hensynet til størst mulig samlet verdiskaping i landet. (s. 22)”*

I St.prpnr 1 (2010-11) (Statsbudsjettet) skriver Regjeringen imidlertid dette:

”Verdiskaping er grunnlaget for velferd. Målet for Regjeringens næringspolitikk er derfor at vi skal ha størst mulig samlet verdiskaping.” Fra vår side har vi tillit til at dette målet står fast.

2. Storbyregionenes rolle og funksjoner

Utvalget synes å se et motsetningsforhold mellom robuste storbyregioner og vekst i hele landet: *“Dette avgjør i hvilken grad næringsvirksomhet blir spredt utover i landet eller konsentrert i storbyområder.”* (s. 39, vår understreking)

Fra vår side vil vi derimot vektlegge den betydningen storbyene har som motorer for den regionale utviklingen, der ringvirkningene fra aktivitetene i storbynavet skaper muligheter for vekst og velstand også i randkommuner i stor avstand fra sentrumsområdene. For Kristiansand er dette tydelig ved å kikke på pendlerstatistikken inn til Kristiansand som viser at Kristiansand er vertskapskommune for regionen. De øvrige kommunene er i varierende grad avhengig av Kristiansand for å skaffe arbeid til sine innbyggere. I gjennomsnitt er det en daglig pendling inn til Kristiansand på rundt 12500 personer.

Vi vil også peke på at 57 % av landets befolkning bor i storbyregioner, slik disse er definert i utredningen. Dette tilsier etter vårt syn at det er behov for en tydelig storbypolitikk, som samtidig vil være en regionalpolitikk. Det er nå 8 år siden forrige storbymelding ble fremlagt, der daværende regjering uttrykte seg slik om samspillet mellom storbyene og det øvrige land (St.meld. nr. 31 2002-2003, s. 63):

“Storbyene har tradisjonelt ikke vært en del av regional- og distriktpolitikken i Norge. Dette vil regjeringen endre på. For både å styrke norsk internasjonal konkurransekraft og samtidig fremme balansert regional utvikling, må storbypolitikken være en del av en helhetlig regionalpolitikk. ....

Regjeringen mener det er viktig for hele landet å ha vekstkraftige byer som fungerer som drivkraft i den nasjonale og regionale verdiskapingen. Byene er innfallsporten til mange internasjonale trender og er sentre for kunnskap, kapital og innovasjon. Regjeringen vil bidra til utviklingen av vekstkraftige regioner i alle deler av landet. Dette vil sikre en mer balansert utvikling der alle landsdelene har befolkningsvekst. Byene spiller en viktig rolle i en slik utvikling, og regjeringen forventer at storbykommunen definerer sine roller i samspill med så vel den nære storbyregionen som det fylket og den landsdelen storbykommunen er en del av. Regjeringens storbypolitikk skal bygge opp under og styrke storbyenes regionale og nasjonale rolle.

Regjeringen ønsker at storbyenes vekstkraft skal bidra til å fremme internasjonal konkurransedyktighet, verdiskaping, bosetting og levedyktige lokalsamfunn over hele landet. Byene utgjør kraftsenteret i større sammenhengende arbeids-, bo- og serviceregioner. Tett samspill med omlandet, både når det gjelder næringsrelasjoner og transportmønstre, forsterker regionenes vekstkraft. Dette samspillet vil regjeringen støtte opp under.”

Vi erkjenner at den sittende regjering ønsker å føre en annen regionalpolitikk enn tidligere regjeringer. Det vil etter vår mening likevel styrke gjennomføringen av regjeringens distriktpolitiske målsettinger om den rettet oppmerksomhet også mot storbyenes roller og funksjoner. I den foreliggende utredningen er disse elementene så godt som fraværende, derfor mangler de foreslåtte tiltakene en helhetlig politikk for styrking av næringsklynger og kompetansemiljøer. Konkret vil vi derfor be om at regjeringen tar initiativ til utarbeidelsen av en ny storbymelding for storbyregionene utenom Oslo, som er ivare tatt gjennom hovedstadsmeldingen. Storbymeldingen, regionalmeldingen fra 2009 og hovedstadsmeldingen fra 2007 vil sammen kunne utgjøre en felles plattform for en balansert utvikling i hele landet.

3. Betydningen av gode kommunikasjoner

Tunneler, veg og bane

Det er gode anslag til et samspill mellom viktige fagmiljøer og bedrifter i aksen mellom storbyregionene Bergen – Stavanger – Kristiansand. I disse tre byregionene er det sterke fag- og produksjonsmiljøer innen særlig prosessindustri og energiteknologi, både når det gjelder petroleum,

vannkraft og etter hvert også fornybar energi, særlig fokus på solenergi i Kristiansandsregionen. Bl.a. rommer sørvest regionen grunnstammen i landets petromarine kompetansebase, og er derfor strategisk svært viktig i den konstruktive balanseringen av sentraliseringstendensene rundt Oslo. Ut fra denne forståelsen utviklet Bergen, Stavanger og Kristiansand fellesprosjektet Energi og Miljø Sørvest innenfor kommunal- og regionaldepartementets Storbyprosjekt. Byene viderefører nå prosjektet, med fokus på globale muligheter innenfor fornybar energi ("Clean Technology") for byregionenes bedrifter som har dette som satsingsområde. I denne sammenhengen kan prosjektet stå som eksempel på et potensialet som kan utløses.

Dagens kommunikasjonsforhold er imidlertid en sterkt begrensende faktor for mulighetene til å hente ut de samlede potensielle synergieffektene i aksene mellom de tre storbyområdene. Ved utbygging av vei- og jernbanestandard mellom Stavanger og Kristiansand, vil viktige arbeidsplassområder og kompetansmiljøer bli knyttet sammen med betydelig økt verdiskaping som resultat. Dette vil ha stor betydning for hele regionen, både sentrale og mer perifere områder, men ikke minst også for nasjonen som helhet.

Internasjonale flyforbindelser

Det pekes i utredningen på at det er sammenheng mellom økonomisk utvikling i en region og etterspørselen etter flyreiser. Internasjonal forskning har også vist det samme. Norge er, som tidligere nevnt, en utkant i Europa og verden. For å kunne konkurrere i internasjonale markeder, er man helt avhengig av et visst antall internasjonale flyplasser med direkte ruter til sentrale internasjonale destinasjoner.

Vest-Agder har hatt en sterk vekst i antall arbeidsplasser de ti siste årene (19,7%) og nesten dobbelt så sterk som veksten på landsbasis. Veksten har blant annet kommet i antall industriarbeidsplasser, som igjen påvirker bygg og anleggsbransjen og tjenesteyting svært positivt. Den internasjonale prosess- og verkstedindustrien (olje og gass) er helt avhengige av at Kjevik har tilfredsstillende nasjonale og internasjonale forbindelser. Dagens forbindelser skaper til og fra Kjevik klare begrensninger for vår region.

4. Universitetenes rolle for kompetanseutviklingen

Universitetenes rolle er lite framhevet i utredningen, noe vi finner svært overraskende, ikke minst på bakgrunn av at geografisk kompetansespredning har vært en vesentlig drivkraft bak beslutningene om å bygge opp den universitetsstrukturen som Norge har i dag. Dette har vært en vellykket politikk; universitetenes betydning for styrking av kompetansmiljøene i de ulike landsdelene og deres storbyregioner kan etter vårt syn ikke overvurderes.

Dette kommer tydelig frem i rapporten Storbyene og kunnskapsinstitusjonene (EconPöyry 2010) som omhandler storbyenes rolle som vertskap for dagens universiteter og forskningssentra. Rapporten framhever at universitetene i dag har like stor betydning for regionbyggingen som Norges første universitetet i sin tid hadde for nasjonsbyggingen.

Rapporten går langt i å antyde at statlig politikk ikke har tatt denne utviklingen inn over seg, at universitetenes virksomhet i dag er tett sammenvevd med det omkringliggende næringsliv og offentlige aktører, og at dette er en forutsetning for fremtidig vekst og kompetanseutvikling. Denne utviklingen har fått liten oppmerksomhet fra statens side. Staten er imidlertid avhengig av at storbyene utøver godt vertskap overfor sine kunnskapsinstitusjoner. På den bakgrunn konkluderes det bl.a. med at byene bør utfordre Staten til partnerskap rundt denne rollen.

I den foreliggende utredningen hevder utvalget at de *"finner ikke noen klar sammenheng mellom tilstedeværelse av universitet og høyskoler og vekst i kompetanseintensiv sysselsetting i forhold til annen sysselsetting."* (s. 13 og 76) Dette kan imidlertid ikke tillegges særlig vekt, da det også framgår at der sysselsettingsveksten er størst for personer med høyere utdanning, er den størst også for personer uten høyere utdanning.

Andre offentlige utredninger understreker sterkt universitetenes og høgskolenes betydning for den regionale kompetanseutviklingen. Ett eksempel er Stjernøutvalgets utredning NOU 2008:3 *Sett under ett – Ny struktur i høyere utdanning*:

“Høyere utdanningsinstitusjoner har også en viktig tilbudseffekt. På den ene siden bidrar de til at flere fra regionen tar høyere utdanning. ...

Universitetene og høyskolene er gjennom sin kandidatproduksjon med på å styrke regionens kompetansegrunnlag, problemløsningsevne og læringskapasitet. .... I tillegg utgjør institusjonene selv en kompetansebase for bedrifter, offentlige virksomheter og frivillige organisasjoner.

Videre har de høyere utdanningsinstitusjonene en magneteffekt. De er med på å trekke fagfolk og andre virksomheter til regionen. .... Steder som har et utdannings- og forskningsmiljø, vil på mange måter ha et lokaliseringstrinn. ....

De høyere utdanningsinstitusjonene har også en knoppkyttingseffekt. De gir opphav til nye bedriftsetableringer basert på den kompetansen som er utviklet ved institusjonene.

Universiteter og høyskoler har dessuten en nettverkseffekt. .... De er også knutepunkter i faglige nettverk, som knytter regionen opp mot nasjonale og internasjonale kunnskapsmiljøer. Samtidig skaper de selv en rekke arenaer i form av møter, konferanser og åpne arrangementer. ....”

En tilsvarende forståelse finner vi i Distriktskommisjonens utredning NOU 2004:19 *Livskraftige distrikter og regioner*:

“De høyere utdanningsinstitusjonene utgjør viktige sentra i de regionale og nasjonale kompetansemiljøene, og forsyner offentlig og privat virksomhet med kompetanse. Den geografiske lokaliseringen av lærestedene har stor betydning for hvor studentene søker arbeid etter endt utdanning. Det er liten tvil om at den utdanningspolitikken som har vært ført, med oppbyggingen av høyskoler og universiteter, i vesentlig grad har bidratt til regional vekst og omstilling rundt om i landet.”

Vi kan slå fast at universitetene og høyskolene har en betydelig rolle når det gjelder etablering av og rekruttering til kompetansearbeidsplasser. Det vil være helt sentralt at universitetene og høyskolene sikres tilstrekkelig tilførsel av ressurser slik at de kan både utføre forskning og tilby studieplasser av tilfredsstillende kvalitet og omfang. Herunder er det avgjørende at de nye universitetene sidestilles med de etablerte når det gjelder grunnfinansieringen. Universitetene i Stavanger, Kristiansand og Bodø finansieres i store trekk som om de fremdeles var høyskoler.

5. Konklusjoner og anbefalinger

- Arbeide for størst mulig samlet verdiskaping for nasjonen Norge.
- Utarbeidelse av en ny storbymelding for storbyregionene utenom Oslo.
- Økt vei- og jernbanestandard mellom Stavanger og Kristiansand.
- Økt satsing på Kjevik, både nasjonale og internasjonale forbindelser og en tidsriktig ramme for flyplassen.
- Partnerskap mellom storbykommuner og staten om vertskapsrollen for universitetene.
- Sidestille de nye universitetene i Norge med de etablerte med tanke på finansiering for at de skal fylle sin rolle for regional og nasjonal verdiskaping.